

УДК [94 : 327] (73+83) «20»

АМЕРИКАНСЬКО-ЧИЛІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Тетяна Богданова¹, Юлія Шпаковська²

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
 Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10
 e-mail: ¹t_bohdanova@ukr.net, ²red1878angel@gmail.com

Наприкінці квітня 2017 р. аналітики всього світу підбивали підсумки перших 100 днів 45-го президента США [1]. Перемога Д. Трампа стала вочевидь неприємним сюрпризом для латиноамериканців, оскільки під час передвиборчої кампанії чимало його заяв було прямо чи опосередковано спрямовано проти інтересів країн ЛАКБ, підживлюючи, таким чином, вогонь регіональної нестабільності та турбулентності [2, с. 8]. Політичні та ділові кола країн ЛАКБ висловлюють занепокоєння як сучасним станом відносин у Західній півкулі, так і їх подальшою еволюцією. Одним із лідерів, що висловила критичне ставлення до політики нової адміністрації США, є президент Чилі Мішель Бачелет [3]. Зважаючи на те, що Вашингтон і Сантьяго протягом останніх десятиліть мають тісні зв'язки, на які не надто впливало, лівоцентристський чи правоцентристський уряд очолював Чилі, ми погоджуємось із характеристикою двосторонніх відносин як «кооперативної дружби», яку надали К. Фуентес Хуліо та Ф. Рохас Аравена [4].

Метою даної статті є з'ясування тенденцій розвитку та ключових аспектів американсько-чилійських відносин на початку ХХІ ст.

Окремі аспекти даного питання досліджувались вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед українських авторів відзначимо публікації О. Ковальової, О. Шевчука та З. Зазуляк про латиноамериканську політику США та «лівий поворот» у ЛАКБ [5], деякі аспекти зовнішньої політики Чилі досліджувались І. Плевако та Л. Неліною [6]. Російська школа латиноамериканістики приділяє більшу увагу як зовнішній політиці Вашингтону у Латинській Америці (В. Сударев та ін.) [7], так і зовнішній політиці Сантьяго (Л. Дьякова, Г. Заєв) [8]. Найбільший інтерес становлять праці американських і латиноамериканських аналітиків М. Майер, Ф. Рохас Аравена та К. Фуентес Хуліо [9], які розглядають американсько-чилійські відносини як з боку США, так і з боку Чилі.

Як зазначає Держдепартамент США, США визнали республіку Чилі у 1823 р. Протягом ХХ

– початку ХХІ ст. Чилі була та залишається одним з найсильніших партнерів Сполучених Штатів у Латинській Америці, державою, що зберігає стійку демократію протягом останніх двадцяти шести років, у тому числі і щодо верховенства закону, та фокусуючи увагу на економічній стабільності, освіті, охороні навколишнього середовища, правах людини та розвитку [10].

Для визначення основних тенденцій розвитку двосторонніх відносин на сучасному етапі ми акцентуємо увагу як на діяльності американських адміністрацій, так і на політиці чилійських урядів. У 2001-2009 рр. при владі у США знаходилась республіканська адміністрація Джорджа Буша-молодшого, у 2009-2017 рр. – адміністрація демократів на чолі з Бараком Обамою, з 2017 р. – республіканська адміністрація Дональда Трампа.

Після повалення диктатури Августо Піночета у 1990 р. до влади у країні на 20 років прийшла лівоцентристська коаліція Консертасьон (Об'єднання партій за демократію), що однак не завадило Сантьяго активно розвивати відносини з Вашингтоном. У 2000-2006 рр. президентом Чилі був Рікардо Лагос, а у 2006-2010 рр. – Мішель Бачелет [11]. Головними пріоритетами у зовнішній політиці Сантьяго ще з кінця ХХ ст. стають: 1) відкритий регіоналізм, диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків, у тому числі через укладення Угод про вільну торгівлю; 2) підтримка миру, демократії та прав людини на міжнародній арені; 3) активна участь у процесах регіональної інтеграції [12].

Для Чилі головними пріоритетами у двосторонніх відносинах із США були і є: торгівля й інвестиції, безпека й оборона, енергетика та комунікації. На багатосторонньому рівні Чилі бере активну участь у діяльності Організації американських держав (ОАД) та її програмах, у 2005-2015 рр. Генеральним секретарем ОАД був колишній міністр закордонних справ Чилі Хосе Мігель Інсульса. Разом із США входить до АТЕС, разом з Мексикою та Перу у 2015 р. підписала Угоду про Транс-Тихоокеанське парт-

нерство (ТТП), мегапроект адміністрації Обама.

У сфері військового співробітництва уряд Лагоса підписав угоду із США про закупку сучасних винищувачів і навчання пілотів. З 2006 р. Пентагон здійснює навчання чилійських пілотів у користування винищувачами F-16, які поступають на озброєння ВПС Чилі [13]. Проте, головним досягненням уряду Р. Лагоса у сфері зовнішньоекономічних відносин стало підписання Угоди про вільну торгівлю із США у 2003 р., яке почало діяти у 2004 р. [14]. При цьому у політичних питаннях Ла Монеда демонстрував незалежність від американської адміністрації. Наприклад, незважаючи на сильний тиск Вашингтону, Сантьяго не змінив свого фактично негативного ставлення до війни в Іраку. Посідаючи на той час місце постійного члена Ради Безпеки ООН, Чилі завжди голосувала «проти» введення військ до Іраку [15].

Відносини між США та Чилі у 2006-2010 рр. дослідники оцінюють як достатньо гармонійні, чому у значному ступені сприяла Угода про вільну торгівлю. На думку чилійської сторони, Угода про вільну торгівлю із США дала міцний імпульс економіці Чилі: так за 2003-2007 рр. двостороння торгівля виросла на 145%. У червні 2007 р. США та Чилі узгодили План розвитку з біопалива [16].

Хоча не обійшлося і без проблемних питань. Новий президент Чилі М. Бачелет з багатьох питань латиноамериканського порядку денного займала критичну щодо США або нейтральну позицію. Одним із таких «каменів спотикання» стало ставлення до ліворадикальних урядів у ЛАКБ та їх очільників, зокрема, найбільш «гучному» з них Уго Чавесу, Президенту Венесуели. Так під час офіційного візиту до Вашингтону у червні 2006 р. та зустрічі з Президентом США Дж. Бушем-мол. М. Бачелет «умовляли» дистанціюватись від Каракаса, на що була дана досить жорстка відповідь про неможливість тиску в жодному питанні. Чилі у цьому питанні займала винятково нейтральну позицію [17].

Підтримка генеральної внутрішньо- та зовнішньополітичної лінії Чилі з боку США проявилася й у створенні у червні 2007 р. Міжпарламентської групи дружби, подібні групи США на той час мали лише з Канадою, Мексикою та Китаєм. Важливим підтвердженням того, що Вашингтон убачає у Сантьяго партнера по своїй зовнішньополітичній діяльності у регіоні ЛАКБ стали заяви Держсекретаря США Кондолізи Райс у ході візиту до країн регіону у березні 2008 р. Під час відвідування Сантьяго

К. Райс акцентувала увагу на високих досягненнях Чилі у сфері економічного, політичного та соціального розвитку, підкресливши, що чилійці «дотримуються тих самих цінностей і переконань, що й ми у США, важливо, що ми є союзниками» [18].

На протигагу адміністрації Дж. Буша, яка певною мірою «забула» про Латинську Америку, президент Б. Обама вже на початку свого правління оголосив про стратегічний важливість відносин з країнами регіону. Важливим етапом подальшого спільного зближення двох країн стало також підписання у січні 2010 р. Договору про екстрадицію та Меморандуму про кооперацію та розвиток із США. Уже під час першого візиту до країн ЛАКБ на початку березня 2010 р., у тому числі й у Чилі, нового Держсекретаря Г. Клінтон прозвучали заяви про розвиток старих форм співпраці та появу нових. Латиноамериканське турне Г. Клінтон проходило на фоні кризи у Чилі після руйнівного землетрусу 2010 р., а також зміни влади у президентському палаці «Ла Монеда». У березні 2010 р. державу очолив лідер правоцентристського «Альянсу за Чилі» бізнесмен Себастьян Піньєра [19].

У 2010-2015 рр. співробітництво між США та Чилі набуло подальшого розвитку. Саме чилійську столицю обрав Президент США Б. Обама для звернення до країн ЛАКБ з програмою «Нового Альянсу для Америк» [20]. Але, відмітили чилійські політики й аналітики, виступ Обама містив багато слів, але недостатньо конкретних пропозицій. Під час офіційного візиту С. Піньєри до Вашингтону у червні 2013 р. було анонсовано приєднання Чилі до програми безвізового в'їзду (Visa Waiver Program) на 90 днів. Даний проект набув чинності з березня 2014 р. [21].

У цей період активно розвивалось і партнерство у сфері безпеки й оборони. У квітні 2012 р. під час 5-денного візиту до країн Латинської Америки, а саме Колумбії, Бразилії та Чилі, міністр оборони США Леон Панетта провів зустріч з міністром оборони Чилі Андре Алламандом. Судячи з заяв Л. Панетти про належність США та Чилі до «тихоокеанських націй», військове співробітництво з Чилі розглядається США як важливий елемент зміцнення контролю в АТР із врахуванням насамперед фінансово-економічної експансії КНР до країн латиноамериканського регіону. Основні сфери співпраці включають: зміцнення потенціалу безпеки народів Західної півкулі, боротьба з незаконним обігом наркотиків, задоволення гуманітарних потреб, кібербезпека і т.п. Яск-

равим прикладом спільних зусиль США і Чилі у протистоянні наркотрафіку, за словами Л. Панетти, є «Операція Мартільо», що проводилась вздовж узбережжя Панами [22].

На чилійському узбережжі у Конконі була відкрита військова база (база підготовки миротворчого контингенту), на якій спільно з чилійськими військовими проходили навчання військовослужбовці як інших держав Південної Америки, так і Південного командування США (U.S. Southern Command).

За підрахунками П. Мейєра, у 2004-2012 рр. загальна торгівля товарами та послугами між США та Чилі зростає більш ніж утричі з часу імплементації Угоди про вільну торгівлю у 2004 р. Додатковими сферами співробітництва є підтримка регіональної стабільності та сприяння розвитку чистої енергії [23].

На президентських перегонах у Чилі восени 2013 р. перемогу знову здобула Мішель Бачелет від лівоцентристської коаліції «Нова більшість». Під час першого офіційного візиту до Вашингтону у 2014 р. президент Б. Обама привітав нового чилійського президента як «моя друга улюблена Мішель» (перша – Мішель Обама). Ключовими словами Спільної заяви стали довіра, партнерство та стабільність [24].

Зміцнення співробітництва у безпековій сфері підтвердив і візит Міністра оборони США Чака Хайгеля до Сантьяго у жовтні 2014 р., під час якого він охарактеризував Чилі як «експортера безпеки» та підкреслив спільні інтереси обох країн у найбільших у світі військово-морських навчаннях (RIMPAC). За останні роки Вашингтон і Сантьяго підписали серію меморандумів про взаєморозуміння у трансфері військових навчань і технологій [25]. Новий порядок денний в американсько-чилійських відносинах також передбачає зміцнення співробітництва у сферах освіти, енергетики й охорони навколишнього середовища.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що автори поділяють визначення американсько-чилійських відносин на сучасному етапі як «кооперативної дружби». Як для республіканської адміністрації Дж. Буша-молодшого, так і для адміністрації демократів на чолі з Б. Обамою. Чилі залишалась сильним і надійним партнером у Південній Америці. Після провалу мегапроекту АЛКА (Зони вільної торгівлі Америк) Чилі стала першою країною регіону, з якою Сполучені Штати уклали двосторонню Угоду про вільну торгівлю. Відзначимо, що на динаміку й інтенсивність економічних відносин майже не впливало лівоцентристський чи правоцентристський уряд перебував

при владі у Чилі. Двосторонні відносини розглядаються обома країнами як міцні, зрілі, що ґрунтуються на спільних інтересах і цінностях, таких як солідарність, довіра, демократія та права людини, а також спільний погляд на важливість вільної торгівлі у міжнародній економічній системі. Сучасний стан двосторонніх відносин характеризують дві основні тенденції: інституалізація та кооперація: перша проявляється у створенні механізмів та інституцій на найвищому рівні, друга – в імплементації двосторонніх угод і практичних кроках на національному та регіональному рівні. Отже, загалом можна визначити три складові американсько-чилійських відносин на початку ХХІ ст.: спільні принципи, цінності й інтереси; міцна інституційна основа для співробітництва у різних сферах, насамперед, у торгівлі й інвестиціях, безпеці й обороні, освіті та технологіях; високий рівень самостійності у здійсненні зовнішньої політики.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Foreign Policy in the First Hundred Days of Trump [Electronic Resource] // Council of Foreign Relations. – 2017. – April/26. – Mode of access: <http://www.cfr.org/united-states/foreign-policy-first-hundred-days-trump/p39087>
2. Яковлев П.П. «Трампономика» и параметры глобальной нестабильности / П.П. Яковлев // Перспективы: электронный журнал. – 2017. – № 1. – С. 5-19.
3. Chile's president vows to protect Asia-Pacific trade [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.presstv.ir/Detail/2017/03/29/516046/Chile-Asia-Pacific-trade>
4. Fuentes Julio C. Chile and the United States: A cooperative friendship / C. Fuentes Julio, F. Rojas Aravena // Contemporary U.S.-Latin American Relations: Cooperation or Conflict in the 21st Century? / ed. by Jorge I. Domínguez, Rafael Fernández de Castro. – Routledge, 2016. – P. 128.
5. Ковальова О.І. Перспективи збереження гегемонії США в Латинській Америці / О.І. Ковальова, М.В. Засядько // США і світ ХХІ століття: монографія. – К.: Центр вільної преси, 2013. – С. 301-314; Ковальова О.І. Сучасна «ліва тенденція» в Латинській Америці: зміна регіональної моделі відносин / О.І. Ковальова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – Вип. 78, ч. 1. – С. 96-105; Шевчук О.В. «Латиноамериканський» вектор зовнішньополітичної стратегії адміністрації президентів США Дж. Буша-молодшого та Б. Обама / О.В. Шевчук // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2014. – Вип. 121, ч. 1. – С. 15-23; Зазуляк З.М. Фактор США у регіоні Латинської Америки на сучасному етапі / З.М. Зазуляк // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2014. – Вип. 120, ч. 1. – С. 173-182.
6. Плевако І. Зовнішньополітичні пріоритети Чилі у геополітичній думці другої половини ХХ – початку ХХІ ст. / І. Плевако // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: ІМВ КНУ, 2014. – № 122, ч. 1. – С. 22-31; Неліна Л.П. Чилі: від консолідації демократії до будівництва соціальної держави / Л.П. Неліна // Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. – К., 2013. – Вип. 78 (№ 11). – С. 142-145.
7. Сударев В.П. Межамериканская система: генезис и эволюция (конец XIX – начало ХХІ веков) / В.П. Сударев. – М.: МГИМО-Университет, 2008. – 316 с.; Сударев В.П. Что ждуть Латинской Америке от Дональда Трампа / В.П. Сударев // Латинская Америка. – 2017. – № 2.
8. Дьякова Л.В. Деятельность правительств Консертасьон в Чили в пост-пиночетовский период (1990-2010) / Л.В. Дьякова // Латиноамериканский исторический альманах. – № 14. – М.:

Ин-т всеоб. истории РАН, 2014. – С. 191-218; Дьякова Л.В. Чилийская демократия: преемственность и перемены / Л.В. Дьякова. – М.: ИЛА РАН, 2013. – 325 с.; Заев Г.В. Политика Сантьяго в Западном полушарии при М. Бачелет (2006-2010 гг.) / Г.В. Заев // Латинская Америка. – 2010. – № 6. – С. 35-46.

9. Meyer P.J. Chile: Political and Economic Conditions and U.S. Relations / P.J. Meyer // Congressional Research Service. – R40126. – January 10, 2014. – 21 p.; Fuentes Julio C. Chile and the United States: A cooperative friendship / C. Fuentes Julio, F. Rojas Aravena // Contemporary U.S.-Latin American Relations: Cooperation or Conflict in the 21st Century? / ed. by Jorge I. Domínguez, Rafael Fernández de Castro. – Routledge, 2016. – P. 128-149.

10. U.S.-Chile relations [Electronic Resource] // U.S. Department of State. Bureau of Western Hemisphere Affairs. – Mode of access: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/1981.htm>

11. Meyer P.J. Chile: Political and Economic Conditions and U.S. Relations. – P. 2; Дьякова Л.В. Детальность правительств Консерваторов в Чили в пост-пиночетовский период (1990-2010). – С. 191-192.

12. Fuentes Julio C. Chile and the United States: A cooperative friendship. – P. 130-131.

13. U.S. Preparing to End Ban and Approve Sale of F-16's to Chile / C. Marquisian [Electronic Resource] // New York Times. – 2001 – October 10. – Mode of access: <http://www.nytimes.com/2001/10/10/world/us-preparing-to-end-ban-and-approve-sale-of-f-16-s-to-chile.html>; Чилийская модель: её преимущества и риски (мандат М. Бачелет). – М.: ИЛА РАН, 2009. – С. 47.

14. Chile Free Trade Agreement [Electronic resource] // United States State Representative. Official Site. – Mode of access: <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/chile-fta>

15. Чилийская модель: её преимущества и риски. – С. 46.

16. Заев Г.В. Политика Сантьяго в Западном полушарии при М. Бачелет. – С. 42.

17. Чилийская модель: её преимущества и риски. – С. 47, 52.

18. Заев Г.В. Политика Сантьяго в Западном полушарии при М. Бачелет. – С. 42.

19. Rebossio A. Clinton inicia en plena crisis chilena su visita a Suramérica / A. Rebossio [Recurso electrónico] // El País. – 2010. – 02 de Marzo. – Mode de acceso: http://elpais.com/diario/2010/03/01/internacional/1267398006_850215.htm

20. Remarks by President Obama on Latin America in Santiago, Chile [Electronic resource] // The White House: official site. – 2011. – March 21. – Mode of access: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/21/remarks-president-obama-latin-america-santiago-chile>

21. Meyer P.J. Chile: Political and Economic Conditions and U.S. Relations. – P. 11-12.

22. Pellerin C. Panetta Reaffirms Partnership, Friendship With Chile / C. Pellerin [Electronic resource] // U.S. Department of Defense. American Forces Press Service. – 2012. – April 26. – Mode of access: <http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=116102>

23. Meyer P.J. Chile: Political and Economic Conditions and U.S. Relations. – P. 13.

24. Fuentes Julio C. Chile and the United States: A cooperative friendship. – P. 128; Remarks by President Obama and President Michelle Bachelet of Chile Before Bilateral Meeting [Electronic resource] // The White House: official site. – 2014. – June 30. – Mode of access: <http://whitehousepressbriefings.com/speeches-and-remarks/remarks-president-obama-and-president-michelle-bachelet-chile-bilateral-meeting/>

25. Banusiewicz J.D. Hagel, Chilean Leaders Discuss Deepening Partnership / J.D. Banusiewicz [Electronic resource] // U.S. Department of Defense. – 2014. – October 12. – Mode of access: <https://www.defense.gov/News/Article/Article/603436/hagel-chilean-leaders-discuss-deepening-partnership/>

26. Fuentes Julio C. Chile and the United States: A cooperative friendship. – P. 143.

Богданова Тетяна, Шпаковська Юлія Американсько-чильйські відносини на початку XXI ст.

У статті досліджується розвиток відносин між Вашингтоном і Сантьяго за адміністрації США Дж. Буша-молодшого та Б. Обами й уряду М. Бачелет у Чилі. Автори визначають головні успіхи співробітництва у сфері торгівлі, безпеки й оборони, енергетики, водночас підкреслюючи наявність проблемних питань у двосторонніх відносинах.

Ключові слова: США, Латинська Америка, Чилі, Угода про вільну торгівлю, безпека та оборона, Дж. Буш-молодший, Б. Обама, М. Бачелет

Богданова Татьяна, Шпаковская Юлия Американско-чилийские отношения в начале XXI века

В статье исследуется развитие отношений между Вашингтоном и Сантьяго во время администраций США Дж. Буша-младшего и Б. Обамы, и правительства М. Бачелет в Чили. Авторы определяют главные успехи сотрудничества в сфере торговли, безопасности и обороны, энергетики, одновременно подчеркивая наличие проблемных вопросов в двусторонних отношениях.

Ключевые слова: США, Латинская Америка, Чили, Соглашение о свободной торговле, безопасность и оборона, Дж. Буш-младший, Б. Обама, М. Бачелет

Bohdanova Tetiana, Shpakovska Yulia US-Chile relations at the begging of XXI century

The US and Chile maintain excellent bilateral ties as well as one of the closest political, economic, and social relationships in the Western Hemisphere.

The objectives of the article are to define the main trends of US-Chile relations and to find out the main issues on the bilateral agenda. Some aspects of this problem are studied by Ukrainian and foreign researchers, such as O. Kovaliova, I. Plevako, L. Diakova, P. Meyer, F. Rojas Aravena.

The US-Chile relations at the beginning of XXI century are described as «cooperative friendship». Chile has maintained friendly relations with the United States since its transition back to civilian democratic rule in 1990. Bilateral commercial relations are particularly strong; total trade in goods and services has more than tripled since the implementation of a free trade agreement in 2004. Additional areas of cooperation include supporting regional stability and promoting clean energy development. Since March 2014, when Chile was designated as a member of the Visa Waiver Program, Chilean nationals have been able to travel to the United States for tourism or business for up to 90 days without obtaining a visa. The areas of bilateral military cooperation include enhancing the security capacity of nations in the hemisphere, countering illicit drug trafficking, meeting humanitarian needs, working together on issues like cyber security, confronting those who would undermine the stability of the nations, and examining defense institutional reform.

Keywords: USA, Latin America, Chile, Free Trade Agreement, security and defense, G. Bush-jr., B. Obama, M. Bachelet

Рецензенти:

Погромський В.О., к.і.н.

Шкляж Й.М., д.і.н., професор